

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕПАРТАМЕНТ ОСВІТИ ТА НАУКИ
ДОНЕЦЬКОЇ ОБЛАСНОЇ ДЕРЖАВНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ
ДОНЕЦЬКИЙ ОБЛАСНИЙ ПАЛАЦ ДИТЯЧОЇ ТА ЮНАЦЬКОЇ ТВОРЧОСТІ

ПОГОДЖЕНО

Протокол засідання науково-методичної ради Донецького обласного інституту післядипломної педагогічної освіти

21.06.2019 № 2

ЗАТВЕРДЖЕНО

Наказ департаменту освіти та науки Донецької обласної державної адміністрації

05.09.2019 № 312/163 -19-02

Навчальна програма
з позашкільної освіти
соціально-реабілітаційного напрямку
«РОЗВИТОК МОВЛЕННЯ ДЛЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ»

2 роки навчання

Автори:

Росада Марина Олександрівна – керівник гуртка Донецького обласного палацу дитячої та юнацької творчості

Гриненко Олена Миколаївна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри логопедії та спеціальної психології Державного вищого навчального закладу «Донбаський державний педагогічний університет»

Рецензенти:

Кордонець В. В. – кандидат психологічних наук, доцент кафедри логопедії та спеціальної психології ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет».

Алеко О. А. – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри дошкільної освіти ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет».

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Сподівання суспільства пов'язані сьогодні насамперед із вихованням життєздатної, гнучкої, свідомої, творчої людини. Починати розв'язувати ці проблеми слід від дошкільного дитинства, оскільки саме в цей віковий період закладається фундамент оптимістичного світобачення. Дитина отримує початкові знання про навколишнє життя, засвоює моральні правила і норми, формується мовленнєва компетентність тощо. Дошкільне дитинство – це період активного засвоєння дитиною рідної мови, становлення й розвитку її фонетичної, лексичної, граматичної правильності та розмовного, діалогічного й монологічного мовлення. Рідна мова відіграє унікальну роль у становленні мовленнєвої особистості дитини дошкільного віку.

Базовий компонент дошкільної освіти, чинні державні програми розвитку, навчання та виховання дітей дошкільного віку «Малятко», «Дитина», «Українське дошкілля», «Дитина в дошкільні роки», «Зернятко» спираються на ідеї модернізації освіти, які спрямовані на створення сприятливих умов для розвитку та самореалізації кожної дитини. Формування полікультурної, інтелектуальної, фізично здорової особистості, яка має розвинені почуття, пізнавальні потреби і діяльнісні якості, розкривають завдання і зміст комунікативно-мовленнєвої діяльності.

Актуальність початкової програми «Розвиток мовлення для дітей дошкільного віку» зумовлена необхідністю формування комунікативно-мовленнєвих навичок і вмінь, які забезпечують функціонування процесу мовлення відповідно до мовленнєвих норм.

Метою навчальної програми є формування мовленнєвої компетентності дітей дошкільного віку в процесі вивчення рідної мови.

Завдання навчальної програми:

- формувати звукову культуру мовлення;
- формувати вміння правильно і виразно використовувати в своїй мовленнєвій практиці лексичні структури української мови;

- формувати граматичну будову мови;
- формувати зв'язне мовлення (діалогічне та монологічне);
- розвивати концентрацію уваги, зорову, слухову, вербальну пам'ять, творчі здібності;
- збагачувати уявлення дітей про навколишній світ, підвищувати рівень їхнього загального розвитку;
- виховувати любов до рідної мови, бажання нею спілкуватися, мовленнєву культуру;
- сприяти засвоєнню і практичному вживанню правил етики у спілкуванні з однолітками та дорослими.

Навчальна програма «Розвиток мовлення для дітей дошкільного віку» реалізується в гуртку гуманітарного напрямку для вихованців 5-го, 6-го років життя.

В основу навчальної програми покладено матеріали Освітньої програми для дітей віком від 2 до 7 років «Дитина», рекомендованої Міністерством освіти і науки України (лист МОН № 1/11-16163 від 09.11.2015 р.), за редакцією В. О. Огнев'юк та Програми розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкілля», рекомендованої Міністерством освіти і науки (лист Міністерства освіти і науки, молоді і спорту України від 09.12.2011 р. № 1/11-11601), Тернопіль, Мандрівець – 2012, О. Білан, Л. Возна, О. Максименко, Л. Руханська).

Навчальна програма «Розвиток мовлення для дітей дошкільного віку» передбачає 2 роки навчання:

1-й рік-початковий рівень - 72 години на рік, 2 години на тиждень;

2-й рік-початковий рівень - 72 години на рік, 2 години на тиждень;

Перший рік навчання передбачає засвоєння дітьми логічних зв'язків між предметами та явищами довкілля, опанування різними типами лексичних явищ (синонімія, антонімія, деякі переносні, похідні слова), розуміння

багатозначності слів, засвоєння морфологічної системи мови, формування і розвиток зв'язного мовлення та фонетико-фонематичної сторони мовлення.

Другий рік навчання спрямовує діяльність вихованців на вдосконалення комунікативно-мовленнєвих умінь і навичок, а саме: формування лексико-граматичної сторони мовлення, зв'язного мовлення, вдосконалення фонетико-фонематичної сторони мовлення.

Навчальна програма «Розвиток мовлення для дітей дошкільного віку» побудована з урахуванням особливостей психічного розвитку дітей 5-го, 6-го років життя.

В основу навчальної програми покладено загальні принципи навчання рідної мови: розвиток органів артикуляції, голосоутворення, дихання; розуміння мовленнєвих значень (лексичних і граматичних), оцінки виразності мови; розвитку мовленнєвого чуття, випереджувального розвитку усного мовлення перед писемним; принцип прискорення темпів збагачення мови.

Заняття у гуртку з розвитку мовлення будуються з використанням ігрових, наочних, словесних, практичних методів тощо.

Навчальна програма створена з поєднанням елементів лінійного та концентричного способів побудови. Навчальний матеріал реалізується на основі вже вивченого й у тісному взаємозв'язку з ним. Допускається повторне вивчення окремих тем розділів з розширенням та поглибленням їх змісту.

Відповідно до організаційно-педагогічних умов роботи гуртка можливі зміни порядку вивчення тем (пори року, календарно-обрядові свята тощо).

**Початковий рівень, перший рік навчання
НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН**

Розділ, тема	Кількість годин		
	теоретичних	практичних	всього
Вступ. Давайте познайомимося	1		1
Розділ 1. Наш дитячий садок	1	4	5
1.1. Групова кімната, іграшки	1	2	3
1.2. Країна дружби і добра		2	2
Розділ 2. Родина	1	6	7
2.1. Я і моя сім'я. Родинні традиції	1	3	4
2.2. В гостях у казки		3	3
Розділ 3. Україна – рідний край	2	15	17
3.1. Україна – моя Батьківщина	2	2	4
3.2. Український народний одяг		3	3
3.3. Українська оселя		3	3
3.4. Календарно-обрядові свята		4	4
3.5. Моє місто (село)		3	3
Розділ 4. Пори року		12	12
4.1. Золота осінь		3	3
4.2. Зимонька-зима		3	3
4.3. Весна-красна		3	3
4.4. Літо зустрічаємо		3	3
Розділ 5. Тварини, птахи та комахи		8	8
5.1. Свійські тварини та птахи		2	2
5.2. Лісові мешканці		2	2
5.3. У зоопарку		2	2
5.4. Комахи		2	2
Розділ 6. Рослини		6	6
6.1. Деревя і кущі		3	3
6.2. Квіти		3	3
Розділ 7. Здоров'я та безпека	4	10	14
7.1. Зростаємо здоровими	1	3	4
7.2. Дорожній рух. Транспорт.	1	3	4
7.3. Вогонь – наш друг і ворог	1	2	3
7.4. Безпека в побуті. Електроприлади	1	2	3
Підсумок		2	2
Разом	9	63	72

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

Вступ. Давайте познайомимося (1 год.).

Організаційні питання. Безпека життєдіяльності дітей.

Розділ 1. Наш дитячий садок (5 год.)

Теоретична частина.

Розширення знань про дитячий садок. Формувати бережливе ставлення до майна садочка.

Практична частина.

1.1. Групова кімната, іграшки.

Ознайомлення з основними предметами та їх розташування у груповій кімнаті. Дитячі іграшки та ігри.

1.2. Країна дружби і добра.

Уявлення про добро та зло, байдужість та турботу. Дружні взаємини між дітьми. Слова ввічливості.

Розділ 2. Родина (7 год.)

Теоретична частина.

Розширення знань про сім'ю, родину, родинні зв'язки, етичні засади.

Практична частина.

2.1. Я і моя сім'я. Родинні традиції.

Родина та її значення для дитини.

Назви членів родини, їхня характеристика (зовнішність, поведінка, настрій, діяльність тощо).

2.2. В гостях у казки.

Ознайомлення із різножанровими українськими народними казками. Аналіз вчинків головних героїв казок. Інсценування.

Розділ 3. Україна – рідний край (17 год.)

Теоретична частина.

Поглиблення знань про рідний край. Природні та економічні багатства країни. Культурні та видатні пам'ятки.

Практична частина.

3.1. Україна – моя Батьківщина.

Знайомство з основними символами України. Столиця. Легенди про виникнення міста, про його жителів та його історію. Виховання патріотичного ставлення до символіки.

3.2. Український народний одяг.

Ознайомлення з предметами українського національного вбрання, жіночого та чоловічого національного костюма. Знаходження різниці в елементах одягу різних регіонів України.

3.3. Українська оселя.

Ознайомлення з побутом українського народу, українським етнічним посудом регіону, предметами старовинного оздоблення, з їх призначенням.

3.4. Календарно-обрядові свята.

Ознайомлення з оберегами, народними звичаями, традиціями, обрядами. Розучування українських ігор-співанок, прислів'їв, загадок.

3.5. Моє місто (село).

Рідне місто (село), назва міста (села). Ознайомлення з назвами основних історичних пам'яток у своїй місцевості проживання.

Розділ 4. Пори року (12 год.)

Практична частина.

4.1. Золота осінь.

Характерні ознаки осені. Зміни, що відбуваються в природі, житті людей і тварин. Ознайомлення з назвами, формою, кольором овочів, фруктів та ягід.

4.2. Зимонька-зима.

Характерні ознаки зими, зміни в природі. Зимові розваги дітей. Зимові свята та народні звичаї.

4.3. Весна-красна.

Ознаки весни, зміни, що відбуваються в природі та житті тварин.

4.4. Літо зустрічаємо.

Характерні ознаки погоди влітку, сезонні зміни в природі. Життя тварин. Літні розваги дітей.

Розділ 5. Тварини, птахи та комахи (8 год.)

Практична частина.

5.1. Свійські тварини та птахи.

Назви свійських тварин і птахів. Поняття про ферму. Спосіб годування домашніх тварин, птахів.

5.2. Лісові мешканці.

Розширення знань про ліс та його мешканців (тварин, птахів тощо). Особливості поведінки диких тварин (птахів) в різні пори року.

5.3. У зоопарку.

Зоопарк. Види тварин. Характерні ознаки тварин. Колір, забарвлення хутра тощо. Збереження рідкісних видів живої природи.

5.4. Комахи.

Комахи. Особливості їх життя.

Розділ 6. Рослини (6 год.) *Практична частина.*

6.1. Дерева і кущі.

Рослинний світ України. Будова дерев та кущів. Види дерев та їх особливості під час сезонних змін

6.2. Квіти.

Назви квітів (природні та кімнатні). Характерні особливості.

Розділ 7. Здоров'я та безпека (14 год.)

7.1. Зростаємо здоровими. *Теоретична частина.*

Поширити знання про охорону та зміцнення власного здоров'я.

Практична частина.

Особиста гігієна. Дбайливе ставлення до власного здоров'я.

7.2. Дорожній рух. Транспорт.

Теоретична частина.

Поглиблення знань про дорожній рух та транспорт.

Практична частина.

Різновиди транспорту та його призначення. Світлофор та правила дорожнього руху. Правила поведінки пішоходів.

7.3. Вогонь – наш друг і ворог.

Теоретична частина.

Розширити знання про пожежну службу України.

Практична частина.

Користь та шкода від вогню. Причини виникнення пожежі. Правила поведінки при пожежі.

7.4. Безпека в побуті. Електроприлади.

Теоретична частина.

Розширити поняття «електрика», «енергозбереження».

Практична частина.

Електроприлади. Користь та небезпека. Правила поведінки з електроприладами.

Підсумок (2 год.)

Підбиття підсумків за рік.

ПРОГНОЗОВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ

Вихованці мають знати:

- слова з близьким та протилежним значенням (солодкий-кислий);
- слова, що належать до різних частин мови;
- казкових героїв та зміст казки;
- колядки, щедрівки, лічилки тощо;
- столицю України та державні символи;

Вихованці мають уміти:

- правильно вимовляти приголосні та голосні звуки української мови;
- будувати прості речення;
- узгоджувати слова в реченні;
- утворювати складні форми слів, прикметники вищого ступеня;

- вживати кличну форму іменника (Ольго Петрівно, Марійко, Іванку тощо);
- самостійно відповідати на запитання;
- називати імена персонажів казки;
- вживати слова ввічливості («дякую», «вибачте», «будь ласка» тощо);
- складати невеликі розповіді;

Вихованці мають набути досвід:

- формування правильної та чіткої артикуляції;
- навичок усного зв'язного мовлення ;
- інсценування народних казок, мультфільмів тощо;
- застосування мовних засобів з метою комунікації.

Початковий рівень, другий рік навчання
НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

Розділ, тема	Кількість годин		
	Теоретичних	Практичних	Всього
Вступ.	1		1
Розділ 1. Дитячий садок - країна дружби і добра		3	3
Розділ 2. Родина		8	8
2.1. Моя сім'я. Родинні традиції		4	4
2.2. У світі професій		4	4
Розділ 3. Україна – рідний край	1	15	16
3.1. Традиції та обереги українського народу	1	3	4
3.2. Українська оселя. Народний одяг		4	4
3.3. Календарно-обрядові свята		4	4
3.4. Мій рідний край		4	4
Розділ 4. Пори року		11	11
4.1. Осіннє золото		3	3
4.2. Зимонька-голубонька		3	3
4.3. Весняний дивосвіт		3	3
4.4. Я – майбутній школяр		2	2
Розділ 5. У світі культури	3	7	10
5.1. Театральна мозаїка	1	2	3
5.2. Музичний калейдоскоп	1	2	3
5.3. Літературна скринька	1	3	4
Розділ 6. Рослини	1	7	8
6.1. Рослинний світ		4	4
6.2. Природне довкілля – наш дім!	1	3	4
Розділ 7. Здоров'я та безпека	2	11	13
7.1. Особиста гігієна.	1	3	4
7.2. Світлофор – наш помічник		4	4
7.3. Безпека дитини	1	4	5
Підсумок		2	2
Разом	8	64	72

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

Вступ.

Організаційні питання. Безпека життєдіяльності дітей.

Розділ 1. Дитячий садок - країна дружби і добра. (3 год.)

Практична частина.

Добро і зло, добрі та погані вчинки. Дружні взаємини. Байдужість та турбота. Слова ввічливості, компліменти, звертання.

Розділ 2. Родина. (8 год.)

Практична частина.

2.1. Моя сім'я. Родинні традиції.

Сім'я. Взаємозв'язок поколінь, генетичне дерево мого роду. Традиції та домашні обов'язки членів родини.

2.2. У світі професій.

Різноманітність професій. Взаємозв'язок між людьми різних професій. Професії твоїх батьків.

Розділ 3. Україна – рідний край (16 год.)

Теоретична частина.

Поглиблення знань про Україну, рідний край.

Практична частина.

3.1. Традиції та обереги українського народу.

Столиця України та історія виникнення міста. Символи та українські обереги. Національні обряди, традиції, звичаї.

3.2. Українська оселя. Український народний одяг.

Побут українського народу. Етнічний посуд регіону, предмети старовинного оздоблення та їх призначення. Відмінність між оздобленням сучасного житла й етнічного. Ознайомлення з прадавніми оберегами оселі в Україні. Предмети українського національного вбрання. Відмінність та схожість чоловічого та жіночого національного одягу.

3.6. Мій рідний край.

Рідне місто (село), історія заснування. Головні вулиці, визначні місця. Герб міста та видатні особистості. Природне багатство рідного краю.

Розділ 4. Пори року (11 год.)

Практична частина.**4.1. Осіннє золото.**

Ознаки ранньої та пізньої осені. Зміни в природі. Праця людей восени на городі, в саду, в парку. Щедрий урожай осені. Підготовка людей і тварин до зими.

4.2. Зимонька-голубонька.

Зміни в природі. Зимові розваги. Зимові свята та народні звичаї.

4.3. Весняний дивосвіт.

Характерні ознаки різних періодів весни. Зміни, які відбуваються в природі. Праця людей в полі, на городі, в саду. Весняні свята.

4.4. Я – майбутній школяр.

Освіта, її значення. Школа, шкільне приладдя. Професія педагога.

Розділ 5. У світі культури (10 год.)***Теоретична частина.***

Театр, його різновиди.

Основні музичні жанри (пісня, марш, танець).

Книга. Догляд за книжками.

Практична частина.**5.1. Театральна мозаїка.**

Вистави, театральні постанови, інсценування українських народних казок, творів тощо.

5.2. Музичний калейдоскоп.

Українські народні пісні, їх різновиди. Вокальна та інструментальна музика. Українські видатні композитори, співаки, їх творчість.

5.3. Літературна скринька.

Різноманітні українські народні казки. Літературні твори, оповідання. Творчість українських письменників та поетів (Т.Г. Шевченко, І.Я. Франко, Леся Українка тощо).

Розділ 6. Рослини (8 год.)***Теоретична частина.***

Рослинний світ рідного краю.

Практична частина.

6.1. Рослинний світ.

Дерева, кущі (їх назви, кліматичні умови пристосування, характерні особливості). Будова та користь їх для людини і природи (тварин, комах тощо). Весняні та кімнатні рослини. Рослини в житті людей.

6.2. Природне довкілля – наш дім!

Планета Земля-наш дім. Жива та нежива природа, природоохоронна діяльність в Україні. Забруднення довкілля. Правила поведінки на природі (екологічні навички).

Розділ 7. Здоров'я та безпека (13 год.)

Теоретична частина.

Основні чинники здоров'я людини. Складові здорового способу життя та їх значення.

Правила безпечної поведінки.

Практична частина.

7.1. Особиста гігієна.

Предмети гігієни. Небезпека, яка може загрожувати людині: переохолодження, перегрів організму, травми, харчові отруєння тощо.

7.2. Світлофор – наш помічник.

Різновиди транспорту. Правила дорожнього руху та правила поведінки в транспорті, на дорозі. Головні дорожні знаки. Світлофор та його призначення.

7.3. Безпека дитини.

Пожежа, джерела вогню. Наслідки пожежі. Електроприлади, небезпечні побутові прилади (ножиці, ніж, виделка), отруйні речовини (термометр, побутова хімія, ліки тощо). Правила користування ними. Професії: пожежник, лікар тощо. Поведінка під час небезпечної ситуації.

Підсумок (2 год.)

Підбиття підсумків.

ПРОГНОЗОВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ

Вихованці мають знати:

- узагальнюючі слова та поняття, що в них входять;
- абстрактні поняття (радість, чемність, хоробрість, добро, зло тощо);
- слова, що відображають якість предмета чи явища;
- слова, що представляють усі частини мови;
- пестливі форми слів;
- поетично-образні вислови, скоромовки та інші жанри фольклору :
казка, загадка, прислів'я, тощо.

Вихованці мають уміти:

- правильно вимовляти всі звуки рідної мови;
- розрізняти і правильно вживати узагальнюючі та абстрактні слова;
- слова, що означають збірні, образні вирази, складні, багатозначні слова;
- використовувати правильно звертальні обороти;
- застосовувати монологічне та діалогічне мовлення;
- слухати і розуміти співрозмовника;
- формулювати і ставити запитання, будувати відповідь (у відповідності з почутим).
- брати участь у сюжетно-рольових іграх, інсценуваннях, пропонувати власні ігри, тощо;
- користуватись образними виразами, відповідно до ситуації, а також звуконаслідувальними словами.

Вихованці мають набутися досвід:

- навичок звукової культури і граматичної правильності мовлення;
- діалогічного і монологічного мовлення;
- інсценування літературних та фольклорних творів;
- застосування мовних засобів з метою комунікації;
- культури мовленнєвого спілкування.

ЛІТЕРАТУРА

1. Антонович-Давиденко Б. Як ми говоримо / Б. Антонович-Давиденко. – К. : Либідь, 1991.
2. Базовий компонент дошкільної освіти // Дошкільне виховання. – 2012. – № 7.
3. Богущ А. М. Компетентнісний підхід до мовленнєвого розвитку дошкільників / А. М. Богущ // Психологічна і педагогічна наука в Україні. – К. : Педагогічна думка, 2007. – Т. 2.
4. Богущ А. М. Дошкільна лінгводидактика. Теорія і методика навчання дітей рідної мови в дошкільних навчальних закладах / А. М. Богущ, Н. В. Гавриш. – К. : Видавничий дім «Слово», 2011.
5. Богущ А. М. Методика організації художньо-мовленнєвої діяльності дітей у ДНЗ / А. М. Богущ, Н. В. Гавриш, Т. М. Котик. – К. : Слово, 2006.
6. Богущ А. М. Мовленнєвий портрет п'ятирічної дитини / А. М. Богущ // Дошкільне виховання. – 2013. – № 7.
7. Божович Е. Д. Развитие языковой компетенции дошкольников: проблемы и подходы/ Е. Д. Божович//Вопросы психологии. – 1997. – № 1.
8. Гавриш Н. В. Сучасне заняття в дошкільному закладі / Н. В. Гавриш. – Луганськ : Альма-Матер, 2007.
9. Гавриш Н. В. Методика розвитку зв'язного мовлення дітей дошкільного віку / Н. В. Гавриш. – Луганськ : Альма-Матер, 2004.
10. Дитина. Програма виховання і навчання дітей від двох до семи років. – К., 2012.
11. Крутій К. Л. Формування граматично правильного мовлення у дітей дошкільного віку / К. Л. Крутій. – Запоріжжя, 2004.